

2015-01-15

Näringsdepartementet

Uppdrag om offentlig terminologi

1. Uppdraget

Utredningsuppdraget har varit att göra en översyn av det offentliga terminologiarbetets organisation och struktur avseende svenska språket samt utifrån det statliga ansvaret föreslå åtgärder för ett mer effektivt, ändamålsenligt och långsiktigt terminologiskt arbete med starkare synergier.¹

Enligt uppdraget ska utredaren:

- 1) Kartlägga organisation och omfattning av TNC:s och ISOF:s arbete i praktiken avseende det offentliga terminologiarbetet i svenska språket.
- 2) Kartlägga hur det offentliga terminologiarbetet är organiserat i andra nordiska länder och göra en jämförelse med svenska förhållanden.

Utredaren ska lämna förslag till:

- 1) Hur infrastrukturen för svensk terminologi kan organiseras för att det offentliga terminologiarbetet ska bli mer effektivt, ändamålsenligt och långsiktigt. I sitt förslag ska utredaren försöka finna synergier i befintliga verksamheter.
- 2) Hur ansvaret för myndigheternas uppgift enligt 12 § språklagen kan samordnas mellan myndigheter inom olika fackområden för att uppnå en tydligare struktur i ansvarsfördelningen och ett mer effektivt terminologiarbete.

2. Offentligt terminologiarbete – TNC och Språkrådet/ISOF

Termer är ord och uttryck som används i en specifik betydelse inom ett fackområde. En terminologi är en uppsättning sådana facktermer. Terminologiarbete innebär att man på ett systematiskt sätt samlar, analyserar, beskriver och presenterar ett fackområdes begrepp och deras

---

¹ Beslut om uppdrag 2015-09-29, dnr N2015/06730/FÖF.

benämningar. Det omfattar många delmoment: excerpering, begreppsanalys, definitionsskrivning, val av lämpliga benämningar, presentation i terminologiska ordlistor och termdatabaser m.m. Syftet med terminologiarbete är att möjliggöra en entydig och effektiv kommunikation fackexperter emellan – både inom en bransch och mellan olika branscher.²

Offentligt eller offentligt finansierat terminologiarbete omfattar den verksamhet som bedrivs vid Institutet för språk och folkminnen, AB Terminologisentrum TNC och av statliga förvaltningsmyndigheter.

Språkrådet vid institutet för språk och folkminnen, ISOF

Institutet för språk och folkminnen, ISOF, är en statlig myndighet med uppdraget att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskap om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige.³ Inom myndigheten utgör Språkrådet en särskild avdelning.

Institutet och Språkrådet har det övergripande ansvaret för att följa tillämpningen av språklagen (2009:600). I detta ingår att verka för att svenska används som huvudspråk i offentlig förvaltning och att språket är vårdat, enkelt och begripligt. I uppgifterna ingår även att främja språkteknologisk och terminologisk utveckling. Institutet ansvarar vidare för att de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli, romska och jiddish används i enlighet med gällande lagar och förordningar. När det gäller samiska språken har Sametinget ansvar för språkvårdsarbetet medan institutet har en mer övergripande roll.

Språkvården

Språkvården när det gäller svenska språket omfattar bl.a. följande verksamheter:

- Språkrådgivning: rådgivande allmänspråklig verksamhet genom Språkrådets telefonjour, e-post eller andra media.
- Klarspråksarbete: rådgivning, riktlinjer, och utbildningar riktat till myndigheter och offentlig förvaltning.
- Utgivning av ordböcker, språkhandledningar och skrivregler.
- Forskning samt medverkan i nordiskt och internationellt språksamarbete.

Klarspråksarbetet innebär att främja klarspråk på myndigheter, kommuner, landsting, universitet, organisationer och företag. Verksamheten omfattar föreläsningar, seminarier och konferenser om klarspråk, nätverk för kontaktpersoner i myndigheterna och löpande kontakter och rådgivning. Språkrådet ger ut en tidning, Klarspråk – bulletin från Språkrådet, och utdelar årligen ett pris, Klarspråkskristallen.

² Definition av terminologi hämtad ut NE.

³ Förordning (2007:1181) med instruktion för Institutet för språk och folkminnen

Språkvårdens verksamhet och insatser kan sägas ha en tyngdpunkt i allmänna språkfrågor och vägledning samt på språkanvändningen i offentlig förvaltning.

Terminologifrågor

Terminologi kan sägas utgöra en del av ISOF:s och Språkrådets samlade språkpolitiska uppdrag. Härutöver finns ett särskilt uppdrag att främja språkteknologisk och terminologisk utveckling.

I fråga om svenska språket och svensk terminologi fördelar Språkrådet årligen särskilda medel för bidrag till terminologiskt arbete. Medlen är särskilt reglerade i regleringsbrevet och uppgick för 2015 till högst 200 000 kr. Den praktiska hanteringen och bedömningen av fördelningen av medlen sköts dock av TNC på delegation av Språkrådet. Utöver denna bidragsfördelning kan terminologifrågor aktualiseras inom ramen för institutets allmänna språkrådsgivning. I mer specifika terminologiska frågor hänvisar Språkrådet till TNC eller till Rikstermbanken. Frågor kring svenska termer och terminologi kan därutöver aktualiseras i de arbetsgrupper som Språkrådet deltar i.

Språkrådets stöd till (statliga) myndigheters terminologiarbete omfattar framför allt allmän språkrådsgivning. Ibland håller man även föredrag om språkvård och språklagens bestämmelser, inklusive § 12 om svensk terminologi. Därutöver finns ingen direkt stödjande verksamhet mot myndigheterna som gäller terminologi. I de omvärldsbevakningar och uppföljningar som gjorts har frågor om terminologiskt arbete i viss mån inkluderats.

När det gäller terminologi som rör de nationella minoritetsspråken har Språkrådet en mer framträdande roll. Inom ramen för den finska och romska språkvården tar Språkrådet fram ämnesspecifika ordlistor inom olika samhällsområden. För finska språket finns sedan tidigare (Sverigefinska språknämnden) ämnesspecifika och tryckta ordlistor. Nyare ordlistor och böcker finns tillgängliga elektroniskt på myndighetens webbplats. När det gäller romska, och övriga minoritetsspråk, har arbetet inte kommit lika långt, men ordlistor inom några områden finns publicerade.

Språkrådet har ansvar för *Lexin* som är en serie ordböcker som vänder sig främst till invandrare med utomnordiskt modersmål. Ordböckerna finns i dag på ett tjugotal olika språk, varav de flesta finns även på nätet. Språkrådet ingår också tillsammans med TNC i *Flerterm*, ett samarbetsprojekt med syfte är att skapa tillgänglig flerspråkig samhällsterminologi på minoritetsspråk genom uppbyggnaden av en digital flerspråkig termbank.

Samverkan

Institutet är via Språkrådet är representerade i ett antal arbetsgrupper där språkvårdsfrågor och svenska termer diskuteras:

- Språkvårdsvårdsgruppen: samarbetsorgan för landets språkvårdsorganisationer som ger rekommendationer om svenska ord och termer
- Mediespråkgruppen
- Datatermgruppen
- Namnvårdsgruppen
- Kommittén för medicinsk språkvård (Svenska Läkaresällskapet)

Med undantag från specifika samarbetsprojekt är samverkan mellan Språkrådet och TNC inte närmare preciserad. Man deltar delvis i samma språkvårds- och termgrupper. I praktiskt hänseende finns ett samarbete genom att Språkrådet i sin språkrådgivning kan hänvisa till TNC i särskilda terminologifrågor och vice versa.

Resurser och finansiering

Institutet för språk och folkminnen disponerar ett årligt förvaltningsanslag om 58 milj.kr. Av anslagsmedlen får högst 200 tkr användas för bidrag till terminologiskt arbete.⁴ För språkvårds- och terminologiarbete som rör minoritetsspråken disponerar Institutet och Språkrådet särskilda anslagsmedel avsatta för åtgärder för nationella minoriteter om sammanlagt 4,9 milj.kr. per år.⁵

ISOF hade 2015 totalt 72 anställda, varav ca 20 personer var knutna till Språkrådet. Av dessa var 8 personer språkvårdare i svenska, varav 2 personer arbetade särskilt med klarspråk och 2 personer med språkteknologi. Därutöver finns 5 språkvårdare i nationella minoritetsspråk och 3 språkvårdare i svenskt teckenspråk. Övriga funktioner avser ledning, forskningsledare, administratör och utredare.

Terminologacentrum, TNC

AB Terminologacentrum TNC (TNC) är ett företag med uppdraget ”att tillgodose terminologiska och fackspråkliga behov hos företag, myndigheter och organisationer i Sverige genom att erbjuda ett stort urval av terminologiska produkter och tjänster.”⁶ Verksamheten styrs också av de riktlinjer som anges i regeringens beslut om mål och återrapporteringskrav för det årliga statliga bidraget till verksamheten: ”Genom terminologiarbete verka för en effektiv fackspråklig kommunikation i svenskt näringsliv och i samhället”.⁷

⁴ Regleringsbrev för 2015, UO 17, anslag 3:4

⁵ Regleringsbrev för 2014, UO1, anslag 7:1, ap.6 och 16.

⁶ Jfr ändamålsbeskrivning i §3 i bolagsordning antagen vid årsstämman den 23 maj 2014.

⁷ Regeringsbeslut 2014-12-18 om riktlinjer för budgetåret 2015.

TNC, tidigare Tekniska nomenklaturcentralen, har en historik från 1940-talet då företrädare för svensk industri tog initiativ till ett organiserat arbete i syfte att standardisera terminologin inom olika fack- eller industriområden. Verksamheten bestod bl.a. i att utarbeta fackordlistor eller att behandla olika termer med stöd av ett s.k. rundfrågesystem av experter. Verksamheten bedrevs fram till 2000-talet som en ekonomisk förening finansierad av medlemsavgifter och ersättningar för olika uppdrag. Ekonomiskt stöd från staten har utgått under lång tid, och sedan slutet av 1980-talet har ett särskilt anslag på statsbudgeten funnits för ändamålet. Under 1990-talet i samband med Sveriges medlemskap i EU, hade TNC flera uppdrag om att föra in svenska termer i EU:s gemensamma termdatasystem. På grund av ekonomiska svårigheter genomfördes år 2000 en omstrukturering av verksamheten. TNC ombildades då till ett aktiebolag.

Verksamheten

TNC:s verksamhet indelas i fyra program.

Program 1 Projekt och uppdrag omfattar externa uppdrag och projekt som TNC utför eller deltar i och som kan röra:

- medverkan i terminologiprojekt, ibland som projektledare,
- stöd till terminologisamordning,
- stöd till myndigheternas terminologiarbete,
- utbildningar i terminologi, fackspråklig språkvård eller termbanksstrukturering,
- översättningsorienterat terminologiarbete samt
- kvalitetsgranskning av facktexter.

Enligt TNC efterfrågas terminologisk kompetens även i andra typer av uppdrag. Det kan handla om hantering av terminologi i standardiseringsarbete, informationsstrukturering, verksamhetsutveckling, upprättande av kodverk, ofta i utvecklingen av IT-stöd.

Program 2 Terminologifrämjandet avser terminologitjänster som erbjuds i form av abonnemang mot en årlig avgift. Abonnenten, som kan vara ett företag, en myndighet eller annan användare, kan välja vilka tjänster som ska ingå i abonnemanget liksom omfattningen (antal timmar) av abonnemanget. Ett ”stort” abonnemang omfattar nio timmars konsultationer per år. Exempel på abonnenttjänster är:

- termtjänsten, dvs. rådgivning och svar på frågor som rör terminologi via telefon eller e-post,
- hjälp att reda ut enstaka begrepp och termer,
- granskningsuppdrag,
- stöd för planering och utveckling av internt termarbete,
- kurser, utbildningar och föreläsningar.

Programmet omfattar också ett nätverk för abonnenter, kallat ”Terminologifremjandet”, som erbjuder seminarier, kurser och andra evenemang kostnadsfritt eller med rabatt för abonnenter. Under 2014 hade TNC 49 abonnenter (2013: 45 abonnenter).

Program 3 Internt basarbete och kompetensutveckling benämns också terminologiskt basarbete och avser internt arbete som bedrivs i TNC. Verksamheten omfattar:

- termbanks- och databasuppbyggnad: läsning, excerpering och registrering av olika slags terminologisk information,
- biblioteksverksamhet: inköp, katalogisering,
- intern information och samråd i termfrågor och terminologimetod,
- fortbildning och kompetensuppbyggnad, bl.a. genom deltagande i konferenser, omvärldsbevakning

Med excerpering avses att genom läsning eller annan informationssökning identifiera termer eller terminologisk information och registrera detta i en intern databas (ej Rikstermbanken). Det interna terminologiarbetet, som utgör en relativt stor del av verksamheten, finansieras helt av det statliga bidraget.

Program 4 Utåtriktad information avser verksamhet som syftar till informera om TNC och terminologiarbete i samhället, samverkan nationellt och internationellt samt verksamhet kopplad till Rikstermbanken. Omfattar exempelvis:

- termfrågor från icke-abbonenter via telefon eller webb,
- nordiskt samarbete inom ramen för Nordterm-samarbetet⁸,
- nationellt terminologi- och språkvårdsarbete: deltar i samrådsgrupper som Språkvårdsgruppen, Samspråk m.fl.,
- internationellt terminologiarbete: kontakter med olika europeiska organ inkl. EU-organ,
- positionering av terminologiarbete i samhället (”missionering”), bl.a. publicering av informationsmaterial om TNC, studiebesök på TNC, utgivning av TNC-aktuellt samt
- Rikstermbanken: en nationell termbank för svensk terminologi.

Rikstermbanken, som funnits sedan 2009, är Sveriges nationella termbank och innehåller termer och begrepp från olika ämnesområden. Behovet av en nationell termbank var en fråga som behandlades i IT-propositionen 2005 (se avsn. 4) och den byggdes sedan upp med särskilda statliga medel. Rikstermbanken utgör i dag den huvudsakliga kanalen för TNC:s publicering av svenska termer och begrepp, och har över tid ersatt tidigare utgivning av ordlistor. Rikstermbanken är öppen och sökbar för alla användare utan kostnad och har därigenom ersatt stora delar av TNC:s termtjänster och rådgivning. TNC:s löpande arbete avseende

---

⁸ Nordterm är ett nordiskt samarbetsforum inom terminologi. Se www.nordterm.net.

Rikstermbanken omfattar teknisk utveckling, insamling, bearbetning och registrering av nytt innehåll samt information om Rikstermbanken. Program 4 inkl. Rikstermbanken finansieras av det statliga bidraget.

Samverkan

TNC:s samverkan med företag, myndigheter och organisationer i samhället sker genom de uppdrag och projekt TNC deltar i men även i löpande kontakter och förfrågningar genom de termtjänster som erbjuds. När det gäller uppdrag och projekt är uppdragsgivarna i stor utsträckning myndigheter eller andra organisationer inom offentlig sektor. TNC:s medverkan kan se olika ut för olika uppdrag och projekt. Det kan handla om ta fram definitioner och termer i samarbete med medarbetare i den organisation som genomför ett terminologiarbete, eller att stötta befintlig terminologisk kompetens som behöver ytterligare resurser eller kvalificerad kompetens för en uppgift.

TNC har även uppdrag från företag men det förekommer i mindre utsträckning. I samarbeten med företag står TNC främst för kvalificerad kompetens som stöd för terminologer och andra funktioner i organisationen, innebärande att TNC ger råd i särskilt svåra termfrågor, ger kompetensutveckling och är garant för den terminologiska metoden och terminologiläran. När det gäller TNC:s abonnenttjänster utgör kunderna en bredare krets av aktörer.

Term-O-stat är en särskild tjänst eller samarbete som TNC tillsammans med ett företag inom språkteknologi erbjuder statliga myndigheter. Syftet har varit att ta fram en modell för hur myndigheter på ett strukturerat sätt ska kunna arbeta med svensk terminologi mot bakgrund av det ansvar som anges i språklagens § 12. Intresset från statliga myndigheter att gå in i ett formellt samarbete som Term-O-stat innebär har varit lågt och hittills har endast två myndigheter medverkat. En förklaring uppges vara att myndigheterna inte har möjligheter att prioritera terminologiarbetet eller inser betydelsen av terminologiarbete. I syfte att informera om Term-O-stat och för att stödja myndigheternas terminologiarbete håller TNC regelbundna seminarier i ämnet.

TNC deltar i flera arbetsgrupper och samrådsfora som behandlar språkfrågor av olika slag. Några exempel är Språkvårdsvårdsgruppen, ett samarbetsorgan för landets språkvårdsorganisationer, Namnvårdsgruppen och Samspråk. Dessa grupper träffas 3–4 gånger om året.

När det gäller terminologi finns också särskilda termgrupper som ska följa utvecklingen av terminologin och ge rekommendationer inom ett specifikt fackområde. Nuvarande termgrupper är:

- Svenska datatermgruppen
- Svenska biotermgruppen
- Svenska optiktermgruppen.

Dessutom finns Byggtermbanken som tillhandahåller terminologi inom byggområdet. Byggtermbanken innehåller delvis samma innehåll som Rikstermbanken, men även terminologi som inte är allmänt tillgänglig, och är därför avgiftsbelagd. Termgrupperna samordnas av TNC men stöds även av Språkrådet vid ISOF. Termgrupperna håller möten 2–4 gånger per år och publicerar resultatet av sitt arbete via separata webbplatser. Termer och definitioner finns även i Rikstermbanken.

TNC medverkar även i följande organ:

- Den internationella ISO-kommittén ISO/TC 37, och dess svenska motsvarighet TK 115, som arbetar med standardisering av principer och metoder för terminologi.
- Nordterm, som är de nordiska terminologiorganens samarbetsforum
- Europeiska terminologiföreningen EAFT.

Resurser och finansiering

TNC:s totala intäkter uppgick 2014 till 7,2 milj.kr., varav intäkter från projekt och uppdrag utgjorde 2,4 milj.kr. och övriga intäkter till knappt 0,5 milj.kr. Det statliga bidraget uppgick 2014 till 4,3 milj.kr. och utgjorde därmed nära 60 % av totala intäkter. (Det statliga bidragets andel av totala intäkter har under senare år legat kring 56–58 %.) TNC:s kostnader utgörs till huvuddelen, nära 80 %, av personalkostnader. Verksamheten visade 2014 på ett resultat om 0,4 milj.kr.⁹

Huvudprincipen när det gäller finansieringen är att program 1 och 2, dvs. externa uppdrag och tjänster, ska finansieras genom externa intäkter och uppdragsgivare, medan det statliga bidraget ska täcka kostnader för program 3 och 4, dvs. terminologisk basverksamhet och informationsinsatser. Gränsdragningen mellan verksamheter är dock inte statisk. Vissa projekt som bedöms ha stort nationellt värde eller innebära värdefullt utvecklingsarbete kan dock finansieras av egna medel eller statsbidraget.

Antalet anställda hos TNC uppgick 2015 till 10 personer, varav några visstids- eller deltidsanställda, motsvarande 9,35 årsarbetskrafter. De anställda har olika slags utbildningsbakgrund och yrkeserfarenheter, t.ex. översättare, språkkonsult, kommunikatör, lärare, matematiker och sjuksköterska.

Ägarförhållanden, styrelse

TNC:s aktieägare är Jernkontoret, Metamatrix, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, SIS, Svenska Akademien, Sveriges Ingenjörer, Terminologicentralen TSK, Finland, Teknikföretagen samt SIS, Swedish Standards Institute som är den största enskilda aktieägaren i bolaget. Styrelsen består av representanter från SIS, Svenska Akademien, Skogsentreprenörerna, Teknikföretagen och Sveriges Ingenjörer.

---

⁹ Budgetunderlag / årsredovisning

Myndigheternas språkvård och terminologiarbete

Språklagen anger att det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. För språkanvändningen i offentlig verksamhet finns flera bestämmelser i lagen. I 10 § anges att språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet ska vara svenska.¹⁰ Vidare anges i 11 § att språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Slutligen finns i 12 § bestämmelsen om att myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Statliga förvaltningsmyndigheter bedriver sedan flera år ett klarspråksarbete som syftar till att språket ska vara vårdat, enkelt och begripligt (§ 11). Som stöd för klarspråksarbetet finns särskilt stöd och kompetens hos Språkrådet/ISO. När det gäller arbetet med svensk terminologi har Språkrådet inte samma roll som stödfunktion. I stället hänvisas till Terminologacentrum. Frågor som rör klarspråk respektive terminologi förefaller också hållas åtskilda inom en förvaltningsmyndighet. Myndigheterna kan också ha olika styrning när det gäller deras terminologiska arbete. Vissa myndigheter kan ha särskilda uppdrag som gäller terminologi medan andra saknar sådan styrning.

Andra språkvårdande organ

Regeringskansliet

Inom Regeringskansliet finns några språkvårdande funktioner. Justitiedepartementets granskingsenhet har språkexperter som granskar bl.a. lagförslag, lagrådsremisser och förordningar i samarbete med granskningens jurister. Tidigare fanns också Klarspråksgruppen, vars verksamhet sedan 2006 är flyttad till Språkrådet vid institutet för språk och folkminnen.

EU-språkvården

I syfte att förbättra kvaliteten på svenska EU-texter har en särskild verksamhet för detta inrättats inom Regeringskansliet. Verksamheten som lanserades 2003 går under namnet EU-språkvården och organiseras av språkexperter vid Justitiedepartementets granskningens enhet. EU-språkvården omfattar ett nätverk av kontaktpersoner på samtliga departement, på ett 40-tal svenska myndigheter och på svenska avdelningar vid EU:s institutioner.

---

¹⁰ Hänvisning görs i lagen till de särskilda bestämmelser som finns om användningen av nationella minoritetsspråk, tolkning, m.m.

En viktig uppgift för EU-språkvården är att förmedla kontakter mellan översättare på EU:s institutioner och fackexperter i Sverige för att se till att en korrekt och lämplig svensk terminologi används i EU-texterna. EU-språkvården ägnar sig även åt rådgivning och information i EU-språkliga frågor. Det övergripande, långsiktiga målet är att EU-rättsakter ska vara överskådliga, klara och begripliga.

Svenska Akademien

Svenska Akademien är landets äldsta språkvårdande organ och har sedan sin instiftelse 1786 ”att arbeta uppå Svenska Språkets renhet, styrka och höghet”, dvs. klarhet, uttrycksfullhet och anseende. Detta sker bland annat genom utgivning av Svenska Akademiens ordlista, Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien, Svenska Akademiens ordbok, Svenska Akademiens grammatik, Svenska Akademiens språklära och Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien. Dessutom delar man ut en rad språkliga och litterära priser och utser innehavare av tjänster som akademiforskare.

Samrådsgrupper

Flera olika samrådsgrupper finns inom språkvården. Gemensamt är att man regelbundet träffas och behandlar olika språkfrågor och ibland ger ut rekommendationer. Några exempel på grupper:

- Språkvårdsgruppen: samarbetsorgan för myndigheter och organisationer med språkvårdande uppgifter.
- Mediespråkgruppen: samarbetsgrupp för språkvårdare inom press, radio och tv.
- Namnvårdsgruppen: Samarbetsorgan för myndigheter som alla arbetar med namnvård på olika sätt.
- Termgrupper: Datatermgruppen, Optiktermgruppen, Biotermgruppen och Termgruppen för byggd miljö.

Utbildning och forskning

Vid flera av landets universitet och högskolor bedrivs språkvetenskaplig utbildning och forskning. I Sverige utgör terminologi ingen specifik disciplin utan kan utgöra en del av en språkutbildning, t.ex. tolk- och översättarutbildning, eller inom språkvetenskapen.

3. Annan offentlig verksamhet med koppling till terminologi

Standardisering och terminologi

Standarder är icke bindande regler som har utarbetats av ett internationellt eller nationellt organ och som syftar till att åstadkomma en enhetlighet i utförande, kvalitet och säkerhet för produkter och tjänster. Standarder finns i dag inom ett stort antal områden, förutom för varuproduktion även för system och tjänster. Standarder har stor betydelse i

internationell handel och betraktas som ett viktigt instrument för svensk konkurrenskraft i svensk industri.

I Sverige bedrivs standardisering i tre av regeringen utsedda standardiseringsorganisationer, Swedish Standards Institute, SIS, SEK Svensk El-standard och Informationstekniska standardiseringen ITS, som verkar inom olika sakområden. Sveriges Standardiseringsförbund är en samverkansorganisation för de tre standardiseringsorganisationerna och har som ändamål att främja standardiseringen i Sverige, verka för användning av standarder och att genom samverkan effektivisera standardiseringen. Standardiseringsförbundet är mottagare av det årliga statsbidraget till standardisering som 2016 uppgår till knappt 31 miljoner kronor. (UO 24, anslag 2:6).

Terminologi utgör en del av framtagandet av en standard. Det handlar här om att fastställa korrekta termer och benämningar inom det område som en standard ska fastställas. Behovet av terminologisk kompetens uppkommer även vid översättningar av standarder.

Digitalisering och terminologi

Digitaliseringen och utvecklingen av e-tjänster i samhället innebär nya uppgifter och utmaningar där terminologisk kompetens kan vara viktig. Den digitala tekniken, dvs. den ökade användningen av datorer och internet, har i sig inneburit att nya tekniska termer har behövt utvecklas och föras in i det svenska språket. Ett annat område som ställer krav på terminologisk kompetens gäller analys och strukturering av begrepp och termer vid uppbyggnaden av större IT-system. Arbete bedrivs såväl i EU som på nationell nivå.

Inom den svenska statsförvaltningen pågår sedan flera år ett arbete med en utvecklad E-förvaltning, innebärande att myndigheter ska kunna erbjuda digitala e-tjänster till medborgarna. Ambitionen är också att kunna samordna förvaltningsgemensamma digitala tjänster, vilket kräver att man arbetar med enhetliga och väl definierade och avgränsade termer och begrepp. I en regeringsstrategi från 2012 angavs som ett delmål att statsförvaltningens informationsutbyte ska bygga på gemensamma standarder.¹¹ E-delegationen har också lämnat vägledning om digital samverkan och informationsutbyte vid digital samverkan.

Ett annat aktuellt utvecklingsområde gäller det man kallar ”öppna data”. I korthet handlar det om att det ska bli enklare att hitta och söka information från myndigheterna, data som i sin tur kan ligga till grund för utvecklingen av nya tjänster, innovationer och företag. För närvarande pågår ett arbete för att se över hur en förvaltningsgemensam plattform för detta ändamål kan utformas.

---

¹¹ <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2012/12/n2012.37/>

4. Tidigare utredningar, förslag och beslut om språk och terminologi

Frågor om svensk språkvård och terminologi, organisering och ansvarsfördelning har behandlats i ett antal tidigare utredningar, propositioner och beslut.

Betänkandet "Mål i mun"

En parlamentarisk utredning (Språkkommittén) presenterade i sitt betänkande *Mål i mun* (SOU 2002:27) förslag till handlingsprogram och åtgärder för svenska språket. Förslaget omfattade förslag till mål för en nationell språkpolitik innebärande att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, den offentliga svenskan ska vara korrekt och välfungerande och allas rätt till språk. I syfte att stärka språkvården föreslog kommittén inrättandet av en ny myndighet med samlat ansvar för den centrala statligt finansierade språkvården. Myndigheten skulle överta de språkvårdande uppgifter som då låg hos Svenska språknämnen och Sverigefinska språknämnen¹² samt Klarspråksgruppen som låg i regeringskansliet.

Svenska termer eller terminologiarbete behandlades relativt utförligt i betänkandet. Målet att svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk förutsatte enligt kommittén att det finns svensk termer och uttryck och att dessa också används aktivt också inom mer specialiserade områden (teknik, naturvetenskap m.m.). Termarbetet bedömdes därför vara ett led i motverkandet av s.k. domämförluster i svenska språket. Kommittén tog också upp utvecklingen inom IT-området och menade att terminologiarbetet borde integreras i de satsningar som gjordes på "mjuk infrastruktur", dvs. utvecklandet av kunskap och tjänster via Internet inkl. satsningar som 24-timmarsmyndigheter. Betydelsen av termdatabaser i som hjälpmedel för översättare och tolkar i EU-sammanhang lyftes också fram.

I fråga om terminologiarbetets organisation och finansiering bedömde kommittén att staten hade ett överordnat ansvar för det allmännyttiga terminologiarbetet, medan det mer specialiserade eller fackspecifika terminologiarbetete skulle kunna finansieras på mer affärsmässiga grunder av näringslivet. Flera olika organisationsalternativ övervägdes: att behålla den rådande ordningen med TNC som fristående organ, att sammanföra TNC:s terminologiverksamhet med den nya myndigheten eller att renodla allmännyttig terminologiverksamheten och föra över den till den nya myndigheten.

Den lösning som efter överväganden framfördes som kommitténs förslag var det tredje alternativet, dvs. att den nya språkvårdsmyndigheten

---

¹² Praktiskt innebar förslaget att staten skulle avveckla sitt engagemang i Svenska språknämnen och Sverigefinska språknämnen, som båda var föreningar som uppbar statligt bidrag

skulle få ansvar för den allmännyttiga terminologiverksamheten medan Terminologicentrum skulle kvarstå som aktiebolag med nära koppling till näringslivet. Förslaget syftade till en renodling av de olika delfunktionerna inom terminologiverksamheten. Språkvårdsmyndighetens överordnade ansvar för den allmännyttiga terminologiverksamheten skulle genomföras genom att myndigheten antingen upphandlade uppdrag från olika aktörer, däribland TNC, eller att myndigheten fördelade bidrag till TNC för den allmännyttiga terminologiverksamheten. Valet av modell här överläts till en kommande organisationsutredning. Terminologiverksamheten föreslogs utgöra ett särskilt verksamhetsområde i den nya myndigheten och regleras särskilt i myndighetens instruktion. Myndigheten skulle vidare i regleringsbrev åläggas krav på mål och återrapportering som även inkluderade upphandling alternativt bidrag till den allmännyttiga terminologiverksamhet som utfördes av TNC eller annan aktör. I myndighetens uppgifter föreslogs även ingå att utveckla flerspråkiga termbaser.

För TNC – som enligt betänkandet motsatt sig en inordning i den nya myndigheten enligt alternativ 2 – bedömdes förslaget innebära att verksamheten blev mer konkurrensutsatt, projektinriktad och uppdragsfinansierad även för den allmännyttiga delen. Genom att den allmännyttiga och mer näringslivsinriktade terminologiverksamheten skulle fungera på samma grunder skulle styrningen av verksamhet bli enklare.

Språkkommittén behandlade även frågan om myndigheternas begreppsansvar, eller ansvar för terminologi. Bedömningen var att myndigheterna hade ansvar för sin språkvård och att här också ingick terminologi. Kommittén föreslog att den nya myndigheten skulle få i uppdrag att kartlägga myndigheternas begreppsansvar och lämna förslag till regeringen hur myndigheternas ansvar ska genomföras, t.ex. genom reglering i instruktion, och hur stödet till myndigheterna bör utformas.

IT-propositionen 2005

I regeringens proposition 2004/05:175 *Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället* redovisades förslag till nya mål och inriktning för den fortsatta IT-politiken. De förslag eller bedömningar som gällde terminologi vilade dels på förslag i Språkkommitténs betänkande, men också på andra underlag.¹³ Standardisering och terminologi var ett område som behandlades i propositionen (avsn. 15.22). Det konstaterades att standarder för informationsutbyte inte enbart handlar om teknik för säkerhet, kommunikation och kodning utan även om standardisering av språket, dvs. termer, begreppsdefinitioner och informationsstrukturer. Satsningar på terminologiutveckling borde därför integreras med satsningar på att göra samhällets information tillgänglig för utveckling av nya tjänster inom samhälle och näringsliv.

¹³ Underlag fanns från TNC om bl.a. terminologisk infrastruktur (dnr N2003/3987/ITFoU).

Regeringen bedömde i propositionen att en central termbank, en rikstermbank, borde byggas upp för att säkerställa tillgången till svenska termer av god kvalitet. En bra utformad och kvalitetssäkrad termbank skulle på sikt bli ett effektivt verktyg för fackexperter, medier, företag, myndigheter, universitet och högskolor samt översättare, som snabbt kunde behöva få tillgång till aktuell svensk terminologi, samt för utvecklingen av nya IT-tjänster. Rikstermbanken skulle i huvudsak omfatta svenska termer och begrepp, men skulle även kunna innehålla motsvariga termer på andra vanliga främmande språk.

Regeringen ansåg vidare att termgrupper skulle inrättas på flera fackområden i syfte att utveckla svenska termer och uttryck. När det gällde myndigheternas språkvårdsarbete ansåg regeringen att detta också borde omfatta ett ansvar för termer och begrepp inom myndigheternas verksamhetsområden.¹⁴ Behovet av särskild reglering av myndigheternas ansvar skulle enligt regeringen övervägas. Slutligen betonades vikten av samordning mellan myndigheter.

I riksdagens behandling av propositionen ställde sig utskottet bakom bedömningarna om behovet av en rikstermbank, att fler termgrupper inrättas och att det i myndigheternas språkvårdsarbete borde ingå ett ansvar för begreppsbildning inom det egna verksamhetsområdet (bet. 2005/06:TU4, rskr. 2005/06:142).

Propositionen "Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik"

I propositionen *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* lämnade regeringen förslag till en svensk språkpolitik med bakgrund i bland annat Språkkommitténs förslag. Regeringen föreslog fyra mål för en nationell språkpolitik, som även innefattade ett mål om svenskans ställning som huvudspråk.¹⁵

Regeringen redovisade vidare sin bedömning av behovet av en förstärkt och samordnad statlig språkvårdsorganisation. En samlad språkvård bedömdes ge flera fördelar och en samordning innebära att kunskap och kompetens kunde samlas och befintliga resurser utnyttjas mer ändamålsenligt och effektivt. Här nämndes också att främja tillgången till nya svenska termer. Den nya språkvården skulle dock inte utgöra en ny myndighet utan inordnas i myndigheten Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI). Basen i verksamheten skulle vara den verksamhet som bedrivits av Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden och Klarspråksgruppen i Regeringskansliet. Därutöver bedömdes att den nya samordade

---

¹⁴ Socialstyrelsen, som getts ett särskilt ansvar i fråga om normering av nationella termer och begrepp samt informationsstruktur inom hälso- och sjukvård och omsorg, nämndes här som ett exempel.

¹⁵ Detta mål ersatte Språkkommitténs förslag om en lagreglering av svenska språkets ställning, som regeringen valde att inte gå vidare med.

språkvården också skulle ha resurser för språkvård som rör det svenska teckenspråket och de nationella minoritetsspråken, resurser för att överblicka situationen för samtliga språk i Sverige samt för terminologi- och språkteknologifrågor.

Det statliga verksamhetsstödet till TNC skulle enligt regeringen fortsätta. Samtidigt anfördes ”att det inom ramen för den nya språkvårdsorganisationen och det allmänna språkvårdsarbetet ska finnas förståelse för terminologiarbetets villkor också för att få till stånd en bättre samverkan mellan olika specialområden”.

Frågan om en central termbank, en rikstermbank, som hade aviserats i den tidigare IT-propositionen behandlades också i denna proposition. Syftet med en rikstermbank var att säkra tillgången till svenska termer av hög kvalitet inom olika verksamhetsområden. Myndigheternas medverkan i arbetet med en central termbank bedömdes vara viktig. I myndigheternas språkvårdsarbete borde därför ingå ett ansvar för begrepp och termer inom det egna verksamhetsområdet. När det gällde ansvarsförhållanden bedömde regeringen ”att den nya språkmyndigheten i samråd med bl.a. Terminologicentrum TNC bör bedöma om sektorsmyndigheternas ansvar för begrepp och termer behöver regleras på annat sätt än vad som gäller för det övriga språkvårdsarbetet”. Informationsteknikens betydelse för och effekter på språket var också en fråga som skulle vila på den nya språkvården.

Riksdagen ställde sig bakom regeringens förslag till nationella språkpolitiska mål och bedömningarna i fråga om en ny språkvårdsorganisation och terminologifrågorna. (bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89). Den nya statliga språkvården inordnades i Institutet för språk och folkminnen (tidigare Språk- och folkminnesinstitutet) den 1 juli 2006.

Språklagen

En särskild utredare fick 2007 uppdraget att utarbeta ett förslag till språklag där det svenska språkets status regleras. I uppdraget ingick även att överväga behovet av bestämmelser om de nationella minoritetsspråken och svenska teckenspråket. Uppdraget redovisades i betänkandet *Värna språken – förslag till språklag* (SOU 2008:26). Lagförslaget innehöll bestämmelser om svenska språkets ställning som huvudspråk, de nationella minoritetsspråken, det allmännas särskilda ansvar när det gäller svenska språket, de nationella minoritetsspråken, språket i offentlig verksamhet, dvs. att språket ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

En central utgångspunkt i förslaget är det allmännas särskilda ansvar för svenskan som huvudspråk. Med det allmänna avsågs offentlig verksamhet som utövas genom staten, primärkommunerna och landstingen, såväl beslutande politiska församlingar som myndigheter, som utgörande en stor del av samhällsbärande verksamhet.

När det gäller terminologi gjordes i utredningen samma bedömning som i tidigare utredningar, nämligen att nya svenska termer fortlöpande måste skapas för nya företeelser och begrepp inom olika samhällsområden om svenskans ställning som huvudspråk ska kunna värnas. Bedömning var därför att det var angeläget att skapa förutsättningar för ”ett medvetet, aktivt och kontinuerligt och i möjligaste mån samordnat arbete med terminologifrågor”.

Mot denna bakgrund föreslogs en särskild bestämmelse om att myndigheterna ska ha ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas (12 § i nu gällande språklag). I praktiken bedömdes detta medföra att de centrala myndighetsfunktionerna inom olika sektorer skulle komma att få huvudansvaret för terminologiutvecklingen i samarbete med termutvecklingsorgan som TNC m.fl. Utredningen föreslog att Institutet för språk och folkminnen skulle få uppgiften att följa upp språklagens tillämpning och årligen redovisa resultaten av uppföljningen till regeringen.

Regeringen föreslog i den efterföljande propositionen *Språk för alla – förslag till språklag*, prop. 2008/09:153, att en språklag skulle införas. Förslaget till lag överensstämde i stort med det förslag som lämnats av utredningen. Uppgiften att följa upp tillämpningen av lagen bedömdes ligga inom ramen för det uppdrag som Institutet för språk och folkminnen med dess avdelning Språkrådet hade. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2008/09:KrU9, rskr. 2008/09:271). Språklagen (2009: 600) trädde i kraft den 1 juli 2009.

5. Terminologi i andra nordiska länder

En översikt har gjorts av organiseringen av terminologiverksamhet i några andra nordiska länder.

Finland

Terminologicalcentralen i Finland, TSK, erbjuder experthjälp i terminologi-arbete och frågor som rör facktermer.¹⁶ TSK är en förening som sedan 1990-talet är en fristående från det statliga språkinstitutet. De primära uppgifterna är att utarbeta terminologiska ordlistor och ontologier, stöda utarbetning av klassifikationer och begreppsmodeller och vidareutveckla arbetsmetoder som baserar sig på begreppsanalys.

TSK utvecklar och erbjuder tjänster utifrån kundernas behov. Merparten av uppdragsgivarna kommer från den offentliga sektorn. TSK har utarbetat ordlistor och genomfört ontologiprojekt inom ett stort antal områden: bank- och finansterminologi, mobilordlista, termbas till stöd för nordisk mobilitet, naturresurs- och miljöontologi, m.m. De ordlistor

---

¹⁶ www.tsk.fi

som tas fram genom dessa samarbeten kan efter överenskommelse med uppdragsgivaren publiceras i den nationella termbanken TEPA. Intresset för terminologi har ökat inom den offentliga sektorn i Finland. Finansdepartementet utgav 2010 rekommendationer för utvecklingen för terminologiarbetet inom den offentliga sektorn.

Utöver den uppdragsfinansierade verksamheten, som står för ca 75 % av intäkterna, har TSK ett uppdrag från staten att utföra ett antal definierade allmännyttiga tjänster, bl.a. termbanken TEPA, webbtidskrift, rådgivning, metodutveckling och terminologisk. Som ersättning utgår ett statsbidrag på ca 73 000 euro per år, motsvarande ca 20 % av intäkterna. TSK har 6 anställda, terminologer och en IT-planerare.

Danmark

DANTERM-centret vid Handelshögskolan i Köpenhamn har funnits sedan 1998 och är ett av landets ledande rådgivnings- och utvecklingscenter inom terminologi, begreppssystematisering och språkteknologi.¹⁷ Målet för verksamheten är att sprida kunskap om språkteknologi och terminologi, främja begreppssystematik i uppbyggnad av it-system, bistå offentliga myndigheter och andra organisationer med begreppsanalys och förtydliganden och att skapa ett brett nationalt och internationellt nätverk inom terminologi och språkteknologi.

Centret erbjuder konsulttjänster inom terminologi eller begreppsanalys som t.ex. i begreppsmodellering, terminologiarbete, klassifikation och taxonomier. I den externa kommunikationen och erbjudande till kunder framhålls den ekonomiska nyttan av en konsekvent och korrekt terminologi och användandet av moderna terminologiverktyg och termbaser. Vissa av tjänsterna erbjuds även i form av en abonnenttjänst. Centret erbjuder också kurser samt språkteknologisk mjukvara i form av ett särskilt utvecklat it-verktyg för strukturering och uppbyggnad av term- och kunskapsbaser.

Danterm-centret medverkar också i nationellt arbete kring ordbok och ordboksdata-baser. I Danmark pågår en uppbyggnad av en nationell termbank, där Danterm medverkar som en av deltagarna. Nämnas kan att Danmark har en språknämnd, *Dansk Sprognaevnd*, med ett allmänt språkvårdsansvar avseende det danska språket.

Norge

Norge har en statlig språkvårdsmyndighet, Språkrådet, med ett samlat ansvar för språkarbete och språkpolitiken.¹⁸ Verksamheten omfattar bl.a. annat språk i offentlig verksamhet, språk i forskning och högre utbildning, språk i näringslivet, språk och IKT samt terminologi och fackspråk. Språkrådets ansvar för terminologi och fackspråk innebär att myndig-

¹⁷ www.danterm.dk

¹⁸ www.sprakradet.no

heten ger stöd till fackmiljöer som arbetar med terminologi, deltar i projektgrupper, håller kurser i terminologiarbete och svarar på frågor både om arbetsmetoder och om enskilda termer. Språkrådet deltar också i projekt som kan vara externa eller egeninitierade. Externa samarbetsparter eller uppdragsgivare kan vara olika organisationer, branschföreningar eller offentliga myndigheter.

Språkrådet har en databas, Termwiki, som är sökbar för allmänheten. Den är dock inte en nationell termdatabas. Norge har i stället en modell med flera termdatabaser i olika miljöer, t.ex. ”Termportalen” vid Norges handelshögskola, Standard Norges termbas ”Snorre”, m.m. Språkrådet har dock uppgiften att samordna arbetet i de olika miljöerna. Till Språkrådets terminologiarbete finns rådgivande organ (*fagråd*) utsedda för terminologi och fackspråk inom några särskilda områden. Språkrådet har i knappt tre tjänster särskilt för terminologi och fackspråk men disponerar även vissa projektmedel. Därutöver finns terminologisk kompetens i de rådgivande organen, jfr ovan.

I Språkrådets gällande strategi för 2013–2015, finns terminologi med som ett huvudmål, med delmål gällande terminologi och fackspråk, norska språket i IKT-sammanhang, språkbruk i högre utbildning och forskning samt språkbruk i arbets- och näringsliv. Den övergripande målsättningen är att norska ska användas även på områden som präglas av internationalisering.

6. Analys och observationer

Uppdrag och utgångspunkter

Utredningsuppdraget avser en kartläggning av organisation och verksamhet när det gäller offentligt terminologiarbete i svenska språket. Förslag ska lämnas om hur infrastrukturen, eller organisationen, bör utformas för att det offentliga terminologiarbetet ska bli mer effektivt, ändamålsenligt och långsiktigt. Uppdraget innefattar även överväganden om hur samordningen mellan myndigheternas terminologiarbete kan förbättras.

Det kan konstateras att regleringen och styrningen är relativt allmän när det gäller den offentliga terminologiverksamheten, dels vad gäller uppgifter men också i fråga om roll- och ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter och organisationer. Tidigare utredningar, överväganden och beslut ger dock ett antal grundförutsättningar som kan tjäna som utgångspunkter:

- Nationell språkpolitik och språklag som reglerar svenskans ställning som huvudspråk.

- Ett statligt språkvårdsorgan med samlat ansvar för språkvård och språkpolitiken.
- Det allmännas ansvar, och ffa myndigheternas, för att svenskan används i offentlig verksamhet och att svenska termer utvecklas inom olika fackområden; samt behovet av samordning av detta arbete.
- Terminologiarbetets betydelse för svenskans ställning som huvudspråk och även för IT-utvecklingen i samhället.

Observationer – nuvarande organisation och verksamhet

Språkrådets terminologiansvar

ISOF och avdelningen Språkrådet har i dag ställningen som central språkvårdsmyndighet. I ansvaret ingår också, vilket är särskilt angivet i myndighetens instruktion, ett ansvar för terminologi jämte språkteknologi. När det gäller språkteknologi har myndigheten särskilda resurser och kompetens för denna verksamhet. Däremot finns inga särskilda resurser eller kompetens i organisation för arbetet med terminologi och terminologiutveckling. Myndigheten har dock särskilda sakmedel som får användas för bidrag till terminologiskt arbete.

Språkrådet uppger att svenska termer och terminologi på ett övergripande plan ingår i det löpande språkvårdsarbetet. Det kan t.ex. gälla allmän rådgivning och kommunikation i språkfrågor. I mer specifika terminologiska frågor har den praktiska arbetsfördelningen dock blivit den att Språkrådet hänvisar till TNC. Det gäller även i fråga om det stöd som myndigheterna efterfrågar för sitt terminologiarbete, där Språkrådets stöd inte avser terminologi. Språkrådet uppger att terminologi tidigare ingick som ett ämnesområde i seminarier riktade till myndigheterna. TNC deltog då och stod för denna information. Under senare har terminologi utgått som programpunkt vid dessa seminarier. På uppdrag av Språkrådet sköter TNC också i huvudsak hanteringen de särskilda projektmedlen som myndigheten disponerar.

Samtidigt kan noteras att ISOF/Språkrådet har en mer aktiv roll när det gäller terminologi för minoritetsspråken. Särskilda resurser finns tillgängliga för praktisk verksamhet som gäller framtagandet av ämnesspecifika ordlistor och termbanker.

Oklar roll- och ansvarsfördelning

Sammantaget visar genomgången att Språkrådet i praktiken avhämtat sig ansvaret för terminologifrågor vad avser svenska språket till TNC. Denna ordning är inte självklar sett till myndighetens uppdrag enligt instruktionen. Inte heller kan den sägas ligga i linje med den inriktning och uppdrag som redovisats i förarbeten. I den proposition och beslut

där den nya språkvården behandlades var inriktningen att den nya språkvårdsorganisationen skulle ha egen terminologiskt kompetens för att få till stånd en bättre samverkan mellan olika specialområden samtidigt som fortsatt stöd skulle utgå till TNC:s verksamhet.

Den nuvarande roll- och ansvarsfördelningen förefaller vara en *de facto*-lösning, som till viss del kan antas förklaras av att TNC sedan länge var etablerad som institution när den nya språkvårdsorganisationen inrättades. Resursfrågor eller en nedprioritering av språk- och terminologifrågorna från statens sida kan vara andra förklaringar. Samtidigt har denna ansvarsuppdelning inneburit en otydlighet i den statliga och offentliga strukturen när det gäller terminologiverksamheten.

Myndigheternas terminologiarbete

Som framgått har det allmänna och myndigheterna haft ett särskilt ansvar när det gäller svenska språket och utvecklingen av svensk terminologi inom olika fackområden (§ 12 Språklagen). Vidare har terminologi och tydliga begrepp en viktig roll i strukturering av den information som ligger till grund för myndigheternas e-tjänster till företag och allmänhet.

I fråga om klarspråksarbetet anses svenska myndigheter ligga väl framme jämfört med många andra länder. Ett väl utvecklat stöd har också funnits under många år, och i dag är ISOF/Språkrådet ansvarigt för stödet till myndigheterna. När det gäller terminologiarbetet har det inte funnits samma tydliga struktur för stöd och samordning. I nuläget, med den arbetsfördelning som kommit att gälla, hänvisar Språkrådet myndigheterna till TNC för stöd i terminologifrågor. Samtidigt är TNC:s tjänster avgiftsbelagda. Varken ISOF/Språkrådet eller TNC uppfattar att man har något ansvar för samordningen mellan myndigheterna.

Utöver frågan om stöd och vägledning uppger såväl ISOF/Språkrådet som TNC att många myndigheter saknar riktlinjer för sitt terminologiarbete. Oklarhet kan finnas om huruvida myndigheten överhuvudtaget ska ägna tid åt dessa frågor. Ett annat problem kan vara att flera myndigheter kan vara verksamma delvis inom samma fackområde, och frågan är då vilken myndighet som ska ta ansvar för en samordning.

TNC – uppdrag och verksamhet

TNC:s ställning som fristående organ för fackterminologi har varit stark, trots ambitionen att samla och därigenom förstärka språkvården. Argumenten har varit att TNC har haft en särskild roll och ställning kopplat till svensk industri och näringsliv och därför haft en viktig roll i utveckling av svensk fackterminologi. Andra argument har gällt organisationens särskilda ställning historiskt som nationellt terminologicentrum.

Samtidigt ger genomgången av verksamheten en annan bild. TNC:s koppling till svensk industri och näringsliv är i dag svag. Sedan många år har TNC mycket få uppdrag eller samarbeten med företag och organisationer i svenskt näringsliv. Kunder och uppdragsgivare är i stället i huvudsak myndigheter och organisationer inom staten och offentlig förvaltning. Även i denna krets av offentliga aktörer är antalet myndigheter och organisationer som uppdragsgivare relativt begränsat. Mot denna bakgrund kan antas att många fackområden inte alls täcks av något organiserat terminologiarbete i dag.

Vidare kan konstateras att verksamheten vid TNC är starkt beroende av det statliga finansiella stödet. Sedan flera år tillbaka har nära 60 % av de årliga kostnaderna täckts av det statliga bidraget. Styrningen av bidraget förefaller ha varit svag. Målet för stödet är allmänt och relativt vagt uttryckt ("Genom terminologiarbete verka för en effektiv fackspråklig kommunikation i svenskt näringsliv och i samhället."). Avsaknaden av en konkret styrning har inneburit att organisationen har haft stor frihet att själva bestämma över medlens användning. Förutom grundläggande verksamhet som förvaltningen av Rikstermbanken och allmänna förfrågnings-tjänster som kostnadsfritt erbjuds allmänheten, ägnas mycket tid åt internt arbete. Man anser också att det ingår i det offentliga uppdraget att stödja statliga myndigheters arbete med terminologifrågor samt att i övrigt främja terminologi och TNC som organisation.

Det nuvarande verksamhetsstödet, utan krav på särskilda prestationer eller resultat, fungerar de facto som en subvention. Förhållandet väcker också frågan om varför just TNC och inte andra språk- eller språkteknologiska företag uppbär offentligt stöd. När regeringen hösten 2014 föreslog en neddragning av det statliga verksamhetsstödet var det också huvudargument för en kraftig minskning av stödet: ett privat ägt företag och aktiebolag som TNC borde inte behöva statligt stöd. En årlig subvention av detta slag kan bedömas ha inverkat negativt på TNC:s utveckling som tjänsteföretag genom att verka passiviserande och inte tvinga fram en nödvändig tjänsteutveckling. Det kan också ha bidragit till att TNC fått en otydlig roll och ställning som både tjänsteföretag och någon form av officiellt organ. Genomgången visar också att verksamheten präglas av en otydlighet både i det affärsmässiga och i det allmänna uppdraget.

Om ett statligt stöd ska vara motiverat, bör det vara kopplat till ett tydligt offentligt åtagande och en tydlig prestation. En jämförelse kan göras med terminologiorganet TSK i Finland vars organisation och verksamhet i vissa delar liknar TNC. Det statliga bidraget till TSK är betydligt lägre men är också tydligt kopplat till en bestämd prestation i form av ett antal allmännyttiga tjänster som ska tillhandahållas.

TNC ska vara ett centrum för kunskap och metodutveckling av terminologi men har i realiteten begränsat samarbete och kontaktytor ut i

samhället, inte minst mot företag och organisationer utanför en krets av offentliga aktörer. Man når inte ut i samhället, förmår inte bygga strategiska samarbeten och verkligen fungera som ett kunskaps- och kompetenscentrum. TNC som centrumbildning har inte heller någon koppling till kunskapsutveckling och forskning inom språk, språkteknologi, vilket lyfts fram som ett utvecklingsområde i organisationen.

Den verksamhetsgenomgång som gjorts i utredningen visar att TNC bedriver relativt omfattande egeninitierad och intern verksamhet. Detta s.k. exceptionsarbete innebär att handläggare på egen hand söker efter nya termer. Finansieringen av denna del av verksamheten, som benämns basverksamhet, täcks av det statliga bidraget. En alternativ strategi skulle kunna vara att bedriva en mer utåtriktad verksamhet där samarbeten mellan olika aktörer och samhällsområden genererar nya svenska termer som kan publiceras och tillgängliggöras.

Jämförelse med några andra nordiska länder

En jämförelse kan göras med hur några andra nordiska terminologiorgan opererar. Som framgått av redovisningen i avsnitt 5 kan terminologiverksamheten vara organiserad på olika sätt: myndighetsform, en förening eller ett centrum vid högskola med anknytning till kunskapsutveckling och forskning.

Några övergripande iakttagelser kan göras. Terminologiarbetet förefaller i de andra nordiska länder omfatta bredare verksamhetsområden, och med tydligare inslag av uppdrag eller uppgifter som rör IT-området. De länder med terminologiorgan som inte ingår i någon myndighet utan är mer fristående förefaller ha ett tydligt utåtriktat arbetssätt med basen i uppdrag, konsulttjänster och samarbeten med externa parter. Det finska exemplet, TSK, en organisation som uppstår vissa likheter med svenska TNC, visar på en stor bredd i verksamhetsområden och uppdragsgivare samtidigt som organisationen är betydligt mindre. TSK tycks också ha hittat ett arbetssätt som förenar, eller befruktar, externa uppdrag och ett allmännyttigt statligt uppdrag med tillgängliggörande av termer, ordlistor m.m.

7. Förslag och rekommendationer

Förslag i sammanfattning:

- Språkrådets övergripande ansvar och verksamhet ska tydligare omfatta även svensk terminologiutveckling.
- Statligt bidrag till TNC bör preciseras och inriktas på ett antal definierade allmännyttiga tjänster.
- Myndigheterna behöver riktlinjer och stöd för sitt terminologiarbete.

- TNC har en viktig roll som terminologiskt kompetenscentrum med attraktiva tjänster till företag, organisationer, myndigheter i samhället.

Förslagen, som i många delar bygger inriktningen i tidigare utredningsförslag och beslut, syftar sammantaget till:

- En tydligare statlig infrastruktur eller organisation för det offentliga terminologiarbetet.
- En tydligare roll- och ansvarsfördelning mellan offentliga och privata språkvårdsorgan.
- Stärka förutsättningarna för en samordning av det offentliga terminologiarbetet.

1. Språkrådets ansvar för terminologifrågor

ISOF och avdelningen Språkrådet har som statlig myndighet ett samlat ansvar för svensk språkvård och språkpolitikens genomförande. Inom ramen för detta ansvar behöver Språkrådet ta ett tydligare övergripande ansvar också för de frågor som rör svensk terminologi och terminologisk utveckling. På så sätt säkerställs en bättre överblick och samordning av olika verksamheter inom terminologi.

Ett övergripande ansvar föreslås innebära att ISOF/Språkrådet får i uppgift att följa utvecklingen inom svenskt terminologiarbete, bedöma status och utvecklingsbehov och rapportera till regeringen. Ansvaret bör också inbegripa en strategisk samordning av genomförandet av olika insatser och bedömning av resultat. I ISOF/Språkrådets ansvar bör vidare ingå att besluta om och fördela medel till olika terminologiska arbeten och verksamheter. Så sker till viss del redan i dag genom att Språkrådet disponerar utvecklingsmedel för terminologiverksamhet. ISOF/Språkrådet bör även kunna delegeras ansvaret för det statliga bidraget till verksamhet som TNC bedriver, se vidare förslag nedan.

Ett tydligare samlat ansvar hos Språkrådet möjliggör ökade synergier mellan olika språkvårdsområden. Det gäller t.ex. myndigheternas språkvårdsansvar och arbetet med klarspråk och terminologi i offentlig verksamhet, där ISOF/Språkrådet nu får bättre förutsättningar att erbjuda ett samlat stöd. Ett annat viktigt område för att utveckla synergier är mellan terminologi och språkteknologi, som kan öka förutsättningarna att utveckla språkteknologiska hjälpmedel för terminologiarbetet. ISOF/Språkrådet bedriver också forskning, vilket kan förbättra förutsättningarna för att stärka kunskapsutveckling för den svenska terminologiverksamheten. Ett samlat ansvar bör också skapa förutsättning för synergier mellan olika insatser och verksamheter inom svensk terminologi.

2. Myndigheterna behöver riktlinjer och stöd för sitt terminologiarbete

Språklagens bestämmelse om myndigheternas ansvar för att utveckla svenska termer och terminologi inom sitt fackområde behöver kompletteras med närmare riktlinjer för att få praktisk betydelse. Utan sådana riktlinjer har en myndighet i allmänhet svårt att prioritera en språkfråga som svensk terminologi.

Styrningen kan ske genom generella förvaltningspolitiska riktlinjer (jfr Finland) eller direkta uppgifter eller uppdrag till ett de myndigheter som bedöms att ha särskild stor betydelse för utvecklingen av svenska termer och en enhetlig terminologi inom ett visst fackområde. Formerna för styrningen kan vara kompletteringar i instruktion eller uppdrag i regleringsbrev eller enskilda beslut. Det kan även behöva övervägas vilka ytterligare riktlinjer som myndigheterna kan behöva när det gäller IT-politikens genomförande, bl.a. utvecklingen av e-tjänster och tillgängliggörandet av offentligt information ("öppna data").

Utän ett effektivt och tillgängligt språkstöd kan inte myndigheterna förväntas utföra ett effektivt språkarbete. Risken är då stor att terminologiarbetet nedprioriteras eller att viktig samverkan inte kommer till stånd. Den nuvarande uppdelningen där Språkrådet ger stöd i allmänna språkfrågor men hänvisar till TNC i terminologifrågor kan inte bedömas som ändamålsenlig eller effektiv. Förslaget är därför att Språkrådet ska stödja myndigheternas språkarbete också i fråga om terminologi. I de fall en myndighet har behov av särskilt eller mer omfattande terminologi- eller begreppsmetodiskt stöd, ska myndigheterna liksom i dag kunna vända sig till TNC eller annan lämplig organisation för sådana uppdrag.

3. Statligt bidrag till TNC behöver preciseras

Statens uppdrag kopplat till den statliga bidraget är i dag brett och allmänt formulerat, vilket medfört svårigheter i styrning och resultatbedömning. Bidragets nivå i förhållande till verksamhetens andra intäkter kan också ha bidragit till en oklar ställning för TNC som både offentligt och privat organ.

Mot denna bakgrund föreslås att ändamålet och syftet med det statliga bidraget preciseras och avgränsas. Det ekonomiska stödet föreslås inriktas på ett allmännyttigt uppdrag, dvs. sådana delar av verksamheten som kan betraktas som ett offentligt åtagande eller tjänst som bör komma alla till del och som därför inte kan antas finansieras av en enskild uppdragsgivare. Ett allmännyttigt uppdrag bör kunna omfatta förvaltningen av den nationella Rikstermbanken samt grundläggande metod- och kunskapsutveckling inom terminologi.

Ett mer avgränsat uppdrag medför att nivån på det statliga bidraget till TNC kan reduceras. Bedömningen är att en nivå motsvarande 2–3 tjänster kan vara rimlig. En sådan neddragning ska då också ses i ljuset av att vissa arbetsuppgifter som tidigare bedömts ingå i det offentliga upp-

draget bortfaller enligt förslaget. Det gäller t.ex. stödet till statliga myndigheter eller att allmänt verka för ökad terminologisk medvetenhet i samhället. Språkrådet bör också kunna ta över vissa delar av nationell och internationell samverkan efter samråd parterna emellan.

4. Terminologicentrum, TNC

TNC har en viktig roll som terminologiskt centrum och kvalificerad terminologisk kunskap och metoder utgör en viktig del i en språkteknisk basinfrastruktur. Den förändring som här föreslås, dvs. ett mer avgränsat uppdrag och bidrag från staten, innebär att TNC:s verksamhet och arbetsformer behöver utvecklas. TNC har redan i dag ägarnas uppdrag att erbjuda terminologitjänster till företag, organisationer och myndigheter i samhället. Utmaningen i framtiden handlar om att genomföra detta uppdrag genom att nå ut bredare i samhället och kunna stärka samverkan med olika parter och därigenom verkligen fungera som ett aktivt kompetenscentrum.

I likhet med andra tjänsteföretag behöver TNC utveckla tydliga och attraktiva tjänster och erbjudanden som motsvarar de faktiska behov som finns hos olika målgrupper i samhället och som framhåller nyttan (värdet) av terminologiskt arbete. Organisation och verksamhet kan behöva övervägas i detta sammanhang. TNC:s ägare har huvudansvar för att vidta de åtgärder som behövs för att styra verksamheten mot ett utvecklat tjänsteutbud och en ökad egenfinansiering.

Även i fortsättningen kommer TNC:s kompetens vara en viktig resurs i den offentliga terminologiverksamheten. När det gäller statliga myndigheter bör tydligare riktlinjer för myndigheternas terminologiarbete kunna innebära att TNC i högre grad kommer att kunna anlitas för uppdrag som gäller svensk terminologi och begreppsstrukturering.

8. Konsekvensbedömning och genomförande

För ISOF/Språkrådets del innebär förslaget att myndighetens styrning behöver ses över i syfte att förtydliga uppdrag och uppgifter samt krav på återrapportering. När det gäller resursfrågan är behoven svårare att bedöma. Strikt taget har Språkrådet ett ansvar för terminologi i instruktionen och borde därför vara dimensionerade för uppgiften. Samtidigt kan frågan behöva prövas i samband med en översyn av styrningen.

När det gäller TNC innebär den föreslagna ändrade inriktningen och neddragningen av det statliga bidraget förändrade förutsättningar. Det är TNC:s ägare som har ansvaret för de förändringar i verksamheten som behöver göras. Samtidigt kan en förändring i riktning mot en ökad uppdragsfinansiering och därmed en mer kommersiell inriktning ta någon tid att verkställa. Mot denna bakgrund bör det kunna övervägas om neddragningen av det statliga bidraget bör göras över en tidsperiod om ca 1 – 2 år för att säkerställa att verksamheten får en ändamålsenlig och hållbar

inriktning. Särskilda former och villkor för ett sådant stöd i en övergångsfas behöver i så fall läggas fast.